

Ilija Jakovljević

BISKUP NEŽIĆ I OSNIVANJE METROPOLIJE

Mr. sc. Ilija Jakovljević, kancelar Porečke i pulske biskupije
 UDK: 282[27[262.12 D.NEŽIĆ]262.3 RIJEČKA METRO-
 POLIJA](497.5-3)(091)

Izlaganje na znanstvenom skupu

Članak donosi nove i do sada nepoznate podatke o ulozi mons. Dragutina Nežića u crkvenoj povijesti Crkve u Hrvata 20. stoljeća. Najprije kao titularni biskup, potom i kao rezidencijalni biskup, on upravlja najvećim dijelom istarske Crkve nakon Drugoga svjetskog rata i povratka Istre u okvire hrvatskih granica. Iako pitanje biskupijskih granica na istarskome poluotoku nije bilo riješeno u okviru odluka Pavla VI. iz 1969., kojima je uspostavljena Riječko-senjska nadbiskupija i metropolija, djelovanje Dragutina Nežića u procesu nastanka nove nadbiskupije i crkvene pokrajine bilo je vrlo važno. On je od početka bio čvrsto na stajalištu nužnosti da Rijeka postane nadbiskupijsko i metropolitansko središte svrstavši se uz Josipa Pavlišića zajedno s kojim uživa i velike zasluge za postizanje toga cilja.

Ključne riječi: Dragutin Nežić, Porečka i pulska biskupija, Riječko-senjsko nadbiskupija.

* * *

Uvod

Istarski poluotok od samih svojih početaka podijeljen je na crkvenom planu na nekoliko biskupija, odnosno administratura. Porečka biskupija svoje početke ima u prvim stoljećima Crkve koji od mučeničkih vremena Crkve sežu do 3. stoljeća. Iz 3. ili 4. stoljeća je Pulska biskupija koja je bulom pape Lava XII. „Locum beati Petri“ od 30. lipnja 1828. izgubila svoga rezidencijalnog biskupa i njome do današnjih dana upravlja porečki biskup.

„U povijesti je na području Istre bilo još nekoliko biskupija koje nisu uspjele opstati. To su pićanska, osnovana u 6. st., koju papa Pio VI. dokida zajedno s goričkom i tršćanskom biskupijom bulom

„Super specula“ od 20. kolovoza 1788. i umjesto njih osniva gradešku biskupiju. Kad je ona 1791. bila podijeljena na goričko-gradešku i tršćansku biskupiju, tada je nekadašnja pićanska biskupija postala dio nove tršćanske biskupije.“¹

Drugi svjetski rat izmijenit će ne samo granice između država već i one stoljetne između biskupija – metropolija. Istra će postati dijelom Hrvatske ne samo u političkom smislu već i crkvenom, tj. po prvi put ući će u sastav hrvatskih biskupija. Za potpuni politički i crkveni uspjeh u korist hrvatskog naroda u Istri veliku će ulogu odigrati svećenički trojac: Milanović, Pavić i Banko kojima treba odmah dodati i Pavlišića. Mons. Josip Pavlišić u svom intervjuu za *Glas Koncila* ističe ključnu ulogu ove trojice svećenika na sastanku Komisije u Pazinu 1947.²

Nakon Drugog svjetskog rata, kada su oformljene nove granice država Italije i tadašnje Jugoslavije, istarski poluotok crkveno je podijeljen na dva dijela: Porečku i pulsku biskupiju, koju vodi mons. Raffaele Mario Radossi (1941.-1947.), i Tršćansko-koparsku biskupiju, koju vodi mons. Antonio Santin. Godine 1947. Sveta Stolica za jugoslavenski dio Tršćansko-koparske biskupije osniva administraturu sa sjedištem u Pazinu zbog nemogućnosti tršćansko-koparskog biskupa da obavlja redovitu pastoralnu skrb ovim dijelom biskupije zbog novonastale političke situacije. Pazinska je administratura obuhvaćala nekadašnje područje Tršćansko-koparske biskupije, slovenske dekanate Sežana i Postojna i hrvatske dekanate: Buzet, Pazin, Pićan, Kršan i veći dio Oprtaljskog dekanata (tada još bez Umaga, Buja i Novigrada).³ Poslije će ovaj izraz „pazinska administratura“, prema svome sjedištu, ući i u službenu uporabu.

Pariški „Ugovor o miru“ od dana 10. veljače 1947., koji je trebao stupiti na snagu 15. rujna 1947., omogućio je Svetoj Stolicu pristupanje novim crkvenim reorganizacijama, tj. uspostavi apostolskih administratura,⁴ napose onih pograničnih biskupija čiji će dijelovi

1 *Istarska Crkva jedna*, Poreč, 1978., str. 18.

2 Usp. *Glas Koncila* od 7. rujna 1969., str. 8.

3 D. NEŽIĆ, *Iz istarske crkvene povijesti*, Pazin, 2000., str. 12.

4 Apostolska administratura nije isto što i jedna biskupija i obično se osniva kao privremeno rješenje, na određeno ili neodređeno vrijeme. Osniva se zbog teških i posebnih razloga. Uglavnom kad je riječ o novonastalim ne samo unutar crkvenim razlozima, već još više danas zbog političkih

pripasti Jugoslaviji. Za područja Tršćansko-koparske biskupije koja su novim teritorijalnim podjelama trebala pripasti Jugoslaviji Sveta je Stolica imenovala apostolskog administratora sa sjedištem u Pazinu mons. Jakova Ukmara. Imenovanje je došlo u Trst 6. kolovoza 1947., a na službu je trebao stupiti 15. rujna 1947.⁵ Mons. Ukmar je kao delegat biskupa Santina, uz dopuštenje Svete Stolice, u kolovozu išao u dijelove Tršćansko-koparske biskupije u Istri podijeliti krizmu gdje će 24. kolovoza 1947. u Lanišću biti napadnut i teško ozlijeđen, a svećenik Miroslav Bulešić mučenički ubijen. Pitanje je je li tadašnja vlast već bila znala da je mons. Ukmar zapravo novoimenovani apostolski administrator; svećenici to sigurno još nisu znali, pa je teško vjerovati da je vlast znala.

Dr. Dragutin Nežić – pazinski administrator

Novo imenovanje nije se dugo čekalo, već 25. rujna 1947. mons. dr. Franc Močnik⁶ javlja istaknutim istarskim svećenicima Boži Milanoviću i Leopoldu Jurici da je privremeno imenovan upraviteljem dijela Tršćanske biskupije koji se nalazi na teritoriju Jugoslavije.⁷ Božo Milanović, dobri poznavatelj stanja među hrvatskim klerom u Istri, reagira kod biskupa Santina na predložene personalne promjene, jer je dobro poznao utjecaj biskupa Santina na imenovanje novih administratora. „Upozorio sam tada biskupa Santina, da će imenovanje Slovenca za sav hrvatski dio Istre stvoriti među Hrvatima u Istri osjećaj zapostavljenosti. To nije bilo upereno protiv Slovenaca kao takvih, nego protiv zanemarivanja hrvatskih svećenika.“⁸ Mons. Močnik bio je svjestan pastoralne nemogućnosti upravljanja

okolnosti. Apostolskog administratore imenuje papa da upravlja na određeno ili neodređeno vrijeme, u njegovo ime i njegova je vlast vikarna sa svim ovlastima jednog dijecezanskog biskupa. Apostolski administrator ne mora biti biskup, dovoljno je da bude svećenik. Usp. *Enciclopedia del Diritto*, Garzanti 2007.; *Nuovo Dizionario di Diritto canonico*, San Paolo 1996. (drugo izdanje).

5 Usp. T. SIMČIĆ, *Jakob Ukmar (1878-1971). Sto let slovenstva in krščanstva v Trstu*, Gorica, 1986., str. 150.-151.

6 Mons. dr. Franc Močnik je imenovan apostolskim administratorom dijela goričke nadbiskupije koja se sad nalazi na teritoriju Jugoslavije. Službu je preuzeo 15. rujna 1947., nastanivši si se u Solkanu kod Nove Gorice.

7 D. NEŽIĆ, *Iz istarske crkvene povijesti*, Pazin, 2000., str. 26.

8 B. MILANOVIĆ, *Moje uspomene*, Pazin 1976., str. 165.

tolikim područjem i nakon što je 2. listopada 1947. pohodio Pazin imenovao je Božu Milanovića i Leopolda Juricu svojim delegatima za hrvatske krajeve pazinske administrature. Ni ovaj put pazinska administratura neće imati sreće sa svojim administratorima. Mons. Močnik vraćen je u Goricu te mu je na taj način onemogućeno iz Italije upravljati slovenskim i hrvatskim krajevima.

Božo Milanović o trenutnome stanju Crkve u Istri informira 29. listopada mons. dr. Josipa Ujčića, beogradskog nadbiskupa, rodom iz Starog Pazina, i traži njegovu pomoć. Također je svoje viđenije događanja u Istri poslao i nunciju u Beograd.⁹ Istaknuti istarski dvojac Milanović – Pavlišić u Zagrebu je 6. studenoga 1947. razgovarao s regensom apostolske nuncijature iz Beograda mons. Josephom Patrickom Hurleyem kako je Istra mjesec dana bez biskupa i administratora, tj. da je Crkva u Istri bez svoga pastira. Na njihove primjedbe i molbe nuncij je iskreno odgovorio kako se nije zauzimao za Crkvu i Istri. „Rekao nam je da se dosad nije zanimao za Istru, jer nije spadala pod njegovu kompetenciju, ali sada će se informirati o svemu i uredit će sve što bude bolje mogao. Pavlišić ga je zamolio neka nastoji da dođe u Istru administrator koji dobro govori hrvatski jezik, jer 'osim Dobrile, nismo imali biskupe koji dobro vladaju hrvatskim jezikom.' Nuncij mu je odgovorio: 'Vi ste taknuli neuralgičnu točku veoma diplomatskim prstom'. Time je nehotice pokazao da su administratori bili imenovani iz političkih razloga.“¹⁰ Nakon nekoliko dana, 21. studenoga 1947. mons. Hurley uručuje pismo dr. Dragutinu Nežiću,¹¹ tada duhovniku Bogoslovnog sjemeništa u Zagrebu, imenovanja za vršitelja dužnosti apostolskog administratora jugoslavenskog dijela biskupije tršćanke i koparske sa sjedištem u Pazinu sa svim biskupskim pravima (*cum omnibus iuribus, facultatis et officiis, quae ad Episcopum residentialem pertinent*).

Diplomatska aktivnost Bože Milanovića i drugih svećenika urodit će uskoro konkretnim odgovorom. Istra napokon dobiva Hrvata za administratora u osobi dr. Dragutina Nežića, koji je 25. XI. 1947. doputovao u Pazin, u sjemenište, a drugi dan ispravu ime-

9 Usp. *Isto*, str. 165-166.

10 *Isto*, str. 166-167.

11 Dekret imenovanja. ARHIV BISKUPIJE U POREČU, *Prezidijalni spisi I.*, 1947.-1957.

novanja predao Boži Milanoviću i Leopoldu Jurici i tim činom preuzeo upravu pazinske administrature. Odmah je dr. Nežić obavijestio predsjednika za vjerske poslove u Zagrebu i Ljubljani o svome imenovanju i preuzimanju službe.¹² Osam dana kasnije, 3. prosinca 1947., u Pazin je doputovao mons. Hurley gdje se susreo s novim v.d. administratorom dr. Nežićem i B. Milanovićem koji je i dalje nastojao da Crkvu u Istri, iako je teritorijalno podijeljena, vodi isti pastir. „Ja sam mu spomenuo da bi bilo korisno da naš administrator upravlja i Porečko-Pulskom biskupijom, jer ta biskupija ima premalo svećenika, pa bi ih zajednički administrator mogao namjestiti ondje iz naše pazinske administrature gdje ih je više. Ujedno sam mu savjetovao da se otoci Cres i Lošinj odvoje od Zadarske nadbiskupije i opet priključe Krčkoj biskupiji. Nuncij je u tom pogledu pokazao dobru volju.“¹³

Nakon nekoliko mjeseci dr. D. Nežića Konzistorijalna kongregacija Sv. Stolice, dekretom od 28. veljače 1948., br. 192/49, imenuje apostolskim administratorom jugoslavenskog dijela Tršćanske i Koparske biskupije.¹⁴ Ovim je imenovanjem Sveta Stolica željela da u Istru dođe Hrvat, ali s druge strane željela je neutralnog čovjeka koji će biti na „Stepinčevoj liniji“, tj. bit će do kraja odan Svetoj Stolici i neće biti istaknuti suradnik komunističkog režima. Zasigurno je režim priželjkivao da Sveta Stolica imenuje dr. Božu Milanovića za čelnog čovjeka Crkve u Istri, ali to je tad bilo pomalo riskantno jer je Sveta Stolica znala za njegovu nacionalnu orijentiranost i suradnju s komunističkom vlašću. Međutim, Milanoviću je bilo više stalo do dobra Crkve nego do osobne promocije te će sve svoje snage usmjeriti da dr. Nežić preuzme potpunu pastoralnu brigu za Crkvu u Istri, a on će se i dalje boriti za prava Crkve na političkom planu.

12 Pismo mons. dr. Svetožaru Ritigu od 28. studenoga 1947. ARHIV BISKUPIJE U POREČU, *Prezidijalni spisi I.*, 1947.-1957.

13 Božo MILANOVIĆ, *Moje uspomene*, str. 167.

14 Usp. Dekret imenovanja. ARHIV BISKUPIJE U POREČU, *Prezidijalni spisi I.*, (Prezidijalni spisi pazinske ap. administrature 1948.).

Porečka i pulska biskupija bez biskupa od 1947. do 1950.

U novonastalu političku situaciju nakon Drugog svjetskog rata nikako se nije uspio uklopiti porečki i pulski biskup mons. Raffaele Radossi. Biskupiju su počeli napuštati talijanski svećenici, redovnici, redovnice i vjernici talijanske nacionalnosti zbog sve izraženijeg i agresivnijeg komunističkog režima koji je na taj način Istru želio „očistiti“ od svih onih koji nisu prihvaćali komunističku ideologiju. Na udaru su se našli i hrvatski svećenici jer nisu mogli prihvatiti komunističku bezbožnu ideologiju s jedne strane, a s druge su strane ti isti svećenici željeli da hrvatska Istra bude u sastavu Hrvatske i da se oslobodi fašističkog ugnjetavanja. Biskup Radossi je, ne snalazeći se u ovakvoj situaciji, odlučio napustiti svoju biskupiju i otputovati u Italiju. Upravu biskupije prepustio je mons. Antoniju Bronzinu, prepozitu porečkog kaptola. Sveta će Stolica dekretom Konzistorijalne kongregacije od 2. srpnja 1947., br. 304/47 apostolskim administratorom Porečke i pulske biskupije sa svim pravima i dužnostima dijecezanskog biskupa, osim za one čine za koje se traži biskupsko posvećenje, imenovati mons. dr. Mihovila Toroša, profesora crkvenog prava na bogosloviji u Gorici.¹⁵ Mons. Toroš tek je 11. listopada 1947. došao u Poreč i predočio svoj dekret imenovanja za porečkog i pulskog administratora¹⁶ te se nastanio u biskupskom dvoru u Poreču. Ubrzo će mons. Toroš postati apostolskim administratorom slovenskog dijela Goričke nadbiskupije te će sve više izbjivati iz Poreča. O ovom imenovanju pisano je obavijestio kler Porečke i pulske biskupije 30. ožujka 1948. Zbog velike udaljenosti i otežane komunikacije mons. Toroš će dati ostavku na službu administratora Porečke i pulske biskupije koja će biti prihvaćena 24. srpnja 1949. Tada se ostvaruje želja Bože Milanovića da dr. Dragutin Nežić bude i administrator Porečke i pulske biskupije te je imenovan dekretom Konzistorijalne kongregacije od 14. srpnja 1949. (broj 468/50). Tek 10. studenoga 1949. godine nuncijatura u Beogradu javlja dr. D. Ne-

15 Usp. Decretum (copia autentica), od 2. julii 1947. ARHIV BISKUPIJE U POREČU, *Prezidijalni spisi I.*, 1947.-1957.

16 Usp. Protocollum, od 11. octobris 1947. ARHIV BISKUPIJE U POREČU, *Prezidijalni spisi I.*, 1947.-1957.

žiću da je imenovan apostolskim administratorom Porečke i pulske biskupije te da što prije preuzme upravu biskupije.¹⁷ Mons. Nežić je 30. studenoga 1947. u Poreču predočio dekret Apostolske nuncijature u Beogradu kanoniku Tomi Banku i začasnom kanoniku dr. Ivanu Paviću, kancelaru biskupije, o imenovanju za administratora i ovim je činom preuzeo upravu biskupije.

Imenovanjem dr. D. Nežića za apostolskog administratora Porečke i pulske biskupije sigurno je bio velik događaj za Istru – napokon Hrvat upravlja Porečkom i pulskom biskupijom, ali Istra preko tri godine nema biskupa – vlastitog pastira. Takvo stanje odraz je „nesnalaženja“ Svete Stolice u novonastaloj situaciji nakon Drugog svjetskog rata na ovim područjima. Sveta je Stolica očekivala da se otvorena pitanja između Italije i tadašnje Jugoslavije, koja su se odnosila na uređenje granice „riješe međunarodnim ugovorima kako bi ona mogla pristupiti novim teritorijalnim uređenjima između pojedinih biskupija. Vidjelo se da neće lako doći do tog političkog rješenja, te papa Pio XII. dana 21. svibnja 1950. godine imenuje mons. dr. Dragutina Nežića naslovnim biskupom pomarijskim¹⁸ te Istra napokon dobiva biskupa, istina, ne još rezidencijalnog već kao administratora. Biskupsko je posvećenje bilo u župnoj crkvi u Pazinu 23. srpnja 1950. godine.

Čekat će se punih trinaest, teških i neizvjesnih, godina da Crkva u Istri, Porečka i pulska biskupija dobije rezidencijalnog biskupa. Vijest o imenovanju mons. dr. Dragutina Nežića za porečkog i pulskog biskupa objavilo je Državno tajništvo Sv. Stolice 20. lipnja 1960. (br. 5823/60).¹⁹ U to je vrijeme mons. Nežić bio „ad limina“ u Rimu. Dana 24. srpnja 1960. godine u Poreču, a 21. kolovoza 1960. godine u Puli mons. dr. Dragutin Nežić kanonski je preuzeo Porečku i pulsku biskupiju kao dijecezanski biskup.

17 Usp. Pismo iz Apost. nuncijature u Beogradu od 10. 11. 1949., br. 57/3/49. ARHIV BISKUPIJE U POREČU, *Prezidijalni spisi I.* (Prezidijalni spisi Porečko-puljske biskupije, 1949.).

18 Usp. Bula imenovanja. ARHIV BISKUPIJE U POREČU, *Prezidijalni spisi I.*, 1947.-1957. (Electio et Consacratio admin. applici D. Nežić in episcopum tit. De Pomaria 1950., br 32/pr/50 Pazina). Pomarija se nalazi u Alžiru.

19 Usp. Pismo imenovanja od 20. iunij 1960. ARHIV BISKUPIJE U POREČU, *Prezidijalni spisi*, 1958.-1966., (prezidijalni spisi 1960., Pazinske apost. admin. 1960., br. 4/Praes 1960) i (Porečko-pulski prezidijalni spisi 1960., Imenovanje porečko-pulskim rezidencijalnim biskupom i instalacija – nastupni govori u Poreču i Puli, br. 8/pr. 1960).

Kao što su 1947. godine hrvatski svećenici u Istri Božo Milanović i Josip Pavlišić tražili imenovanje Hrvata za biskupa – administratora Crkve u Istri, tako 1950. godine slovenski svećenici traže da biskup Nežić prepusti upravu slovenskih župa pazinske administrature Slovincu, pomalo i razumljivo. Vidjevši kako je sve teža pastoralna komunikacija sa župama pazinske administrature na području Slovenije, u dogovoru sa Nuncijaturom u Beogradu i na vlastitu želju, mons. Nežić odriče se upravljanja ovim dijelom administrature i upravu prepušta mons. Antonu Vovku, apostolskom administratoru Ljubljanske biskupije.²⁰ Tada će također mons. Vovk preuzeti upravu i dijelom Riječke biskupije na teritoriju Slovenije.

Krajem 1953. i početkom 1954. godine zaoštrili su se odnosi između Jugoslavije i Italije zbog namjere da se Zona B također dodijeli Italiji. Na sastanku u Londonu 5. listopada 1954. potpisan je Memorandum kako riješiti pitanje Slobodnog Teritorija Trsta. Teritorij je podijeljen na dvije Zone: A i B. Zona A trebala je pripasti Italiji, a Zona B Jugoslaviji. Sveta je Stolica pratila ova događanja i 13. listopada 1954.²¹ godine javlja mons. Nežiću da može kao pazinski administrator, kad Londonski ugovor stupi na snagu, protegnuti svoju jurisdikciju na područje Zone B. Tako možemo reći da će Istra po prvi put biti potpuno pod jurisdikcijom jednog upravitelja te će, iako još teritorijalno razdijeljena, biti povezana u osobi apostolskog administratora.

Mons. Nežić i mons. Pavlišić iznjedrili Riječku metropoliju

Nakon završetka Drugog svjetskog rata, kad su Rijeka, Istra i istarski otoci ponovno vraćeni u okrilje matice Hrvatske, tadašnji biskupi Senjsko-modruške biskupije, Krčke biskupije, administratori Riječke biskupije, Porečke i pulske biskupije i pazinske administrature počeli su pripremati zajedničke institucije za ove biskupije.

20 Usp. Pismo Nuncijature u Beogradu od dana 21. travnja 1951. ARHIV BISKUPIJE U POREČU, *Prezidijalni spisi I*, 1947.-1957. (Pazinska adm. Prezidijalni spisi 1951.).

21 Usp. Sacra Congregazione concistoriale, prot. N. 1187/54/B., od 13. listopada 1954. ARHIV BISKUPIJE U POREČU, *Prezidijalni spisi I*, 1947.-1957. (Prezidij. spisi pazinske admin. 1954. g.).

Među prvima osnovano je interdijecezansko bogoslovno sjemenište za navedene biskupije, odnosno administraturu.²²

Prije nego se Biskupska konferencija počela baviti uređenjem granica biskupija, mons. Nežić je 1951. godine razgovarao s otpravnikom poslova Sv. Stolice u Beogradu o diobi tadašnje Riječke biskupije na slovenski i hrvatski dio, kao i o izručenju slovenskog dijela Tršćansko-koparske biskupije slovenskom apostolskom administratoru.²³ O ovoj je ideji mons. Nežić razgovarao s mons. Josipom Srebrničem, apostolskim administratorom Riječke biskupije.

Biskupska konferencija Jugoslavije na svome je redovitom zasjedanju u Zagrebu 19. i 20. siječnja 1965. ustanovila posebnu Komisiju pri Biskupskoj konferenciji koja će se baviti teritorijalnim uređenjem pojedinih biskupija i predlagati njihova rješenja BKJ koja će raspravljati o njihovim prijedlozima i prijedloge biskupa slati Svetoj Stolici na razmatranje. Članove komisije činilo je 5 biskupa,²⁴ među njima i mons. Dragutin Nežić. Komisija je osnovana na prijedlog Državnog tajništva Svete Stolice, budući da su pojedini biskupi osobno tražili uređenje granica između pojedinih biskupija.²⁵ Najaktivniji su bili slovenski biskupi i administratori koji su željeli što prije urediti crkvene granice u Sloveniji. Mons. Bukatko bio je predsjednik Komisije.

Komisija Biskupske konferencije uhvatila se u koštac s mnoštvom problema, jer je trebalo voditi računa ne samo o unutarcrkvenim potrebama već i političkoj situaciji. Komunistička je vlast indirektno podržavala rad Komisije jer je i njoj bilo u interesu da se oforme stabilne granice biskupija ne radi toga što su željeli dobro Crkvi već radi svojih političkih interesa napose u Dalmaciji, Istri i Sloveniji. Prvi put biskupi su raspravljali o prijedlozima Komisije

22 Usp. Odluka o proglašenju Riječkog bogoslovnog sjemeništa centralnim sjemeništem, od dana 10. ožujka 1950. ARHIV BISKUPIJE U POREČU, *Prezidijalni spisi I.*, 1947.-1957. (Prezidijalni spisi Porečko-pulske biskupije, 1950.).

23 Dragutin NEŽIĆ, *Cursus dierum* od 1. VIII. 1968. do 24. VIII. 1969., str. 221.

24 Mons. Gabrijel Bukatko, beogradski nadbiskup, mons. dr. Dragutin Nežić, porečki i pulski biskup i pazinski apostolski administrator, Josip Arnerić, šibenski biskup, mons. Stjepan Bauerlein, dakovački biskup, dr. Janez Jenko, apostolski administrator slovenskog dijela tršćanske, goričke i riječke biskupije (od 17.7.1964., a 17. 10. 1977. imenovan je za prvog koparskog biskupa).

25 Usp. Zapisnik konferencije katoličkih biskupa Jugoslavije održane 19. i 20. siječnja 1965. u Nadbiskupskom dvoru u Zagrebu, broj: 6 – BK – 1965. ARHIV BISKUPIJE U POREČU, *Bisk. Konfer. I.*, 1950-1969. (10/Praes 1965).

u Rimu 5. prosinca 1965. u Zavodu sv. Jeronima. Neke su prijedloge prihvatili, a druge vratili na doradu. Tako je jednoglasno prihvaćen prijedlog mons. Matije Zvekanovića, subotičkog biskupa, da se osnuje subotička biskupija s nazivom „Bačka biskupija“. Također je jednoglasno prihvaćen prijedlog mons. Jenka da se osnuje Koparska biskupija sa sjedištem u Vipavi (to će se ostvariti tek 1977. god., ali sjedište biskupije bit će u Kopru). Jednoglasno je prihvaćen i prijedlog mons. Bauerleina, đakovačkog biskupa, da se apostolska administratura Baranje i sjeverne Slavonije pripoji Đakovačkoj biskupiji. Mons. Bukatko predlaže da se apostolska administratura Banat pripoji Beogradskoj nadbiskupiji, što svi jednoglasno prihvaćaju.

Pitanje osnivanja metropolije za dalmatinske biskupije sa sjedištem u Splitu, što je tražio mons. Franić, ali bez Zadra koji nije prihvaćao da uđe u sastav takve metropolije, odgođeno je na prijedlog predsjednika Komisije za sljedeću sjednicu u domovini i zatraženo je da jedna i druga strana (Split i Zadar) dostave molbu s pratećim dokumentima kako bi se o ovom prijedlogu moglo raspravljati.²⁶ O graničnom uređenju drugih dijeceza nije se glasovalo jer pred Komisiju nisu bili stigli prijedlozi. Goruće pitanje o uspostavi buduće Riječke metropolije za biskupije sjevernog Jadrana i Like nije bilo na dnevnom redu zbog neslaganja mons. V. Burića s prijedlogom dr. D. Nežića i J. Pavlišića da se osnuje Riječko-senjska nadbiskupija sa sjedištem u Rijeci. Nežić zastupa ideju mons. Pavlišića o Rijeci kao novom središtu, ali s druge strane ne želi narušiti dobre odnose s mons. Burićem.

Komisija za uređenje granica imala je pune ruke posla jer je pritom često bilo i drugih interesa, kome će koji dio pripasti: Mari-borskoj ili Zagrebačkoj biskupiji. Vječno pitanje koje je do današnjeg dana neriješeno jest Zadarska nadbiskupija. Pitanje Zadra, tada kao i danas, nije toliko unutarcrkveno koliko političko i povijesno.²⁷

26 Usp. Privatni zapisnik Plenuma Biskupskih konferencija Jugoslavije, održanog u Rimu, u Zavodu sv. Jeronima, dne 5. prosinca 1965. ARHIV BISKUPIJE U POREČU, *Bisk. Konfer. I.*, 1950-1969.

27 Mišljenja sam da Zadar nema toliki politički a još manje crkveni utjecaj, nema institucije gdje bi mogla nastati nova crkvena pokrajina. Zadar ništa ne bi izgubio da uđe u sastav jedne crkvene pokrajine, mogao bi i dalje zadržati titulu nadbiskupije, a s druge strane aktivno bi se uključio u pastoralni rad jedne crkvene pokrajine, a napose na uređenje nekih crkvenih institucija. Mišljenja sam da je Zadar bliže da unide u sastav Riječke metropolije nego da Gospičko-senjska i Šibenska biskupije sa Zadrom stvore novu crkvenu pokrajinu.

Na sastanku biskupa Burića, Zazinovića i Nežića u Rijeci 17. svibnja 1967. s mons. Mariom Cagnom, delegatom Sv. Stolice, razgovaralo se da Rijeka postane sjedištem nove crkvene pokrajine i da dobije rezidencijalnog biskupa. Zanimljivo je uočiti kako na ovom sastanku nema najvećeg zagovornika stvaranja Riječke metropolije mons. Pavlišića. Iz navedenog se da zaključiti kako je biskup Nežić na ovom sastanku pokušao zaobići Pavlišića s namjerom da se udobrovolji Burića za dogovor oko novog teritorijalnog uređenja buduće Riječke metropolije. Mons. Nežić u svome Dnevniku donosi viđenje mons. Cagne: „Pripravan je pristati na postavljanje riječkog rezidencijalnog biskupa uz uvjet da senjsko-modruška biskupija uđe u riječku.“²⁸ Mons. Cagna želio je Senjsko-modrušku biskupiju spojiti s riječkom pod nazivom Riječka biskupija, no pobuna Senjana dovest će do kompromisnog rješenja da se stvori Riječko-senjska nadbiskupija.²⁹

Pitanje crkvenog uređenja biskupija i administrature na sjevernom Jadranu i Primorju dogovoreno je u Rijeci 13. studenoga 1967. kada se sastala Komisija za razgraničenja. Rješenje je išlo u smjeru da se Senjsko-modruška biskupija spoji s Riječkom biskupijom koja bi imala sjedište u Rijeci, dobila status nadbiskupije i postala sjedištem metropolije. Mons. Nežić ističe kako je osobno izišao s prijedlogom da Riječko-senjska biskupija postane nadbiskupija i metropolija. U svome Dnevniku piše: „Neka se stoga spoje u jednu zajedničku dijecezu biskupije senjska i modruška i hrvatski dio riječke biskupije i neka se nova dijeceza nazove: Riječko-senjska, a njezin Ordinarij neka stoluje u gradu Rijeci. S obzirom na teritorijalnu prostranost i na broj pučanstva te na uvaženu historijsku prošlost dijeceza o kojima se radi, predlažemo da se novoj riječko-senjskoj dijecezi dade rang nadbiskupije.“³⁰

Ovaj će prijedlog biti dostavljen Biskupskoj konferenciji koja ga je trebala usvojiti. Najzaslužniji za teritorijalna uređenja dijecezanskih granica u našoj metropoliji svakako je mons. Nežić, napose kad je riječ o Istri. Mons. Nežić u svome Dnevniku bilježi kako je

28 Dragutin NEŽIĆ, Cursus dierum od 1. I. 1967. do 30. VII. 1968., str. 57.

29 Dragutin NEŽIĆ, Cursus dierum od 1. VIII. 1968. do 24. VIII. 1969., str. 222.

30 Dragutin NEŽIĆ, Cursus dierum od 1. VIII. 1968. do 24. VIII. 1969., str. 223.

dana 26. studenoga 1967. završio molbu koju će predati Biskupskoj konferenciji da pazinska administratura bude pripojena Porečkoj i pulskoj biskupiji.³¹ Iz osobnih se spisa vidi kako mons. Nežić ne očekuje da će njegov prijedlog odmah biti prihvaćen zbog neriješenih političkih prilika između Italije i Jugoslavije.

Zanimljivo je razmišljanje biskupa Nežića o pripajanju Krčke biskupije Riječkoj biskupiji koja bi bila uzdignuta na rang nadbiskupije, a mons. Zazinović na rang nadbiskupa, budući da je biskup Burić u početku bio protiv bilo kakva pripajanja Rijeci i na neki način dokidanja Senjske biskupije. „Popunjenje krčke biskupije znak je da njezin teritorij ne dolazi za sada u kombinaciju spajanja s riječkom biskupijom, kao i to da preuzv. Zazinović nije predviđen za budućeg biskupa nove riječko-senjske biskupije (ili nadbiskupije).“³² Teško je govoriti da je ovo bila ozbiljna ideja, ali za mons. Nežića je bila alternativa ako se ne uspije dogovoriti s mons. Burićem.

Biskup Nežić je 27. siječnja 1968. (br. 12/68 Prez.) uputio pismo Biskupskoj konferenciji sljedećeg sadržaja u kojemu moli ustanovljenje metropolije u Rijeci: „Rijeka je naime veliki grad i ključno mjesto u koje stanovništvo ovih krajeva snažno gravitira, osobito oni s kvarnerskih otoka, koji su pod krčkom biskupijom. Porečko-pulska biskupija do sada je *juridice* sufraganska biskupija goričke nadbiskupije, što se iz pastoralnih razloga ne može dalje tako ostaviti; pogotovo kad je nakon dospjeća Istre pod Jugoslaviju porečki biskup *via facti* podređen izravno Svetoj Stolici, a ne više goričkom metropolitu... Treba dakle porečko-pulsku biskupiju podrediti novoj metropoliji unutar Jugoslavije i SR Hrvatske, a svi razlozi govore u prilog osnivanja metropolitanskog centra u gradu Rijeci...“³³

Komisija za uređenje granica sastala se u Zagrebu 7. veljače 1968. razmotriti pristigla pitanja pojedinih biskupa. „Zaključili smo osnivanje metropolija u Rijeci i Splitu te pripojenje pazinske apostolske administrature porečkoj biskupiji. Apost. Delegat mi je poručio po mons. Bukatku, neka ostvarim rezidiranje biskupa u Puli.

31 Usp. Dragutin NEŽIĆ, *Cursus dierum* od 1. I. 1967. do 30. VII. 1968., str. 177 i 203-204.

32 Dragutin NEŽIĆ, *Cursus dierum* od 1. I. 1967. do 30. VII. 1968., str. 202-203.

33 Dragutin NEŽIĆ, *Cursus dierum* od 1. VIII. 1968. do 24. VIII. 1969., str. 226.

Rekao sam neka mi Delegat to piše, pak ću ja zatražiti oslobođenje od nacionalizacije za teren u Puli, nasuprot katedrale.³⁴

Na svome redovitom godišnjem zasjedanju dana 19. lipnja 1968. raspravljalo se o razgraničenjima između dijeceza. Nadbiskup Bukatko „konstatira da ima dosta prijedloga i problema za rješavanje, ali ima i dosta poteškoća u njihovim rješavanjima zbog raznih razloga.“³⁵ Na ovom se plenumu raspravljalo o osnivanju metropolije na sjevernom Jadranu, odnosno Hrvatskom primorju. Prijedlog Komisije glasio je: „Senjsko-modruška i riječka biskupija postaju jedna riječko-senjska biskupija sa sjedištem u Rijeci. Ona se diže na rang nadbiskupije i metropolije. U Istri hrvatski dio tršćansko-koparske biskupije neka se ujedini s porečko-pulskom biskupijom u jednu porečko-pulsku dijecezu. Ima se uzeti iz goričke metropolije i postaje sufraganom riječke metropolije...“³⁶ Međutim, ni ovdje nije lako išlo jer je Modruško-senjska biskupija u sastavu Zagrebačke metropolije te to pitanje prije treba riješiti unutar Zagrebačke metropolije. Pavlišić i Nežić na istoj su liniji i smatraju da Rijeka treba biti buduće sjedište, a pomoćni biskup da bude prisutan u prostranstvima Like i Korduna. Prijedlog je prihvaćen, ali ne jednoglasno: 20 za, 1 protiv i 3 suzdržana. Međutim, kad je bilo glasovanje o pripajanju hrvatskog dijela pazinske administrature Porečkoj i pulskoj biskupiji, tad je bilo jednoglasno.³⁷

34 Dragutin NEŽIĆ, *Cursus dierum* od 1. I. 1967. do 30. VII. 1968., str. 206.

35 Zapisnik plenarnog zasjedanja Konferencije katoličkog Episkopata Jugoslavije održanog u Nadbiskupskom dvoru u Zagrebu od 18. do 20. lipnja 1968., str. 7. Bisk. Konfer. I., 1950.-1969. (br. 42/1968 Praes).

36 Isto.

37 „Ovom prigodom rekao mi mons. Jenko, da ako dobije on pripojenjem pazinske admin. Porečkoj biskupiji Gradinu i Pregaru i Topolovac (za koje sad priznaje da su iz ekonomskih razloga privolili uz Koper i zato su uklopljeni u Republ. Sloveniju i imadu slov. škole) da ne će praviti pitanje glede nekih sela župe Jelšane (koji su „Slovenci“ po njemu) čiji su stanovnici privolili uz Hrvatsku iz ekonomskih razloga – radi posla u Rijeci, te je korigirana granica u korist Republ. Hrvatske. Ja sam mu naglasio da je to analogni slučaj i da bi sebi protuslovio, ako bi ove riječke (kod Šapjana) zahtijevao. To je i potvrdio. U stvarnosti su i ta sela župe Jelšani, kao i naši Pregarci, Gradinci i Topolovčani – od starine Hrvati.“ Dragutin NEŽIĆ, *Cursus dierum* od 1. I. 1967. do 30. VII. 1968., str. 251-252.

Crkva u Istri u sastavu Crkve u Hrvata

Biskup Nežić imao je drugu želju koja se nije ostvarila, a to je da se za istarsko područje osnuje samo jedna biskupija sa sjedištem u Puli. „Teritorij hrvatskog dijela tršćansko-koparske dijeceze neka se posve i trajno pripoji području porečko-pulske biskupije. Neka se tom prigodom stope u jedno područje porečke i pulske biskupije pod nazivom: pulska biskupija.“³⁸ Međutim, bio je svjestan da to neće ići tako lako te je bio spreman prihvatiti onu realnu opciju da će u Istri ostati dvije biskupije pod jurisdikcijom istoga biskupa. Ne smijemo zaboraviti da i danas u Istri imamo dvije biskupije koje imaju zajedničkog biskupa, a sve drugo imaju vlastito: katedralu, kaptol, granice. Počelo se planirati novo sjedište biskupije u Puli.

Biskup Nežić nekoliko je puta tražio preko apostolskog delegata u Beogradu mons. Maria Cagna da se hrvatski dio Tršćansko-koparske biskupije pripoji Porečkoj biskupiji. Napominje kako se svećenici pazinske administrature žele inkardimirati u Porečku i pulsku biskupiju, kako bi i oni imali vlastitog biskupa kao i ovi drugi.³⁹

Nakon višegodišnjeg rada oko uređenja granica pojedinih biskupija, bulom pape Pavla VI. od 27. srpnja 1969. „Coetu instante“ uspostavljena je Riječka nadbiskupija i metropolija sa sjedištem u Rijeci. Novim crkvenim uređenjima Porečka i Pulska biskupija nisu više u sastavu Goričke metropolije i tako je na crkvenom planu Istra pravno i formalno ušla u sastav Crkve u Hrvatskoj. Zasiurno tu velika uloga pripada mons. Nežiću koji je bio orijentiran na Zagreb, na hrvatske krajeve, a ne na Italiju. U svojoj poruci mons. Nežić ističe: „Našu novu metropoliju i s one i s ove strane gledam i kao domoljub i kao duhovna osoba... Osnivanje Riječke metropolije u koju ulaze biskupije krčka, porečka i pulska jest dakle službeni, juridički pečat na dosadašnje odnose i već postojeće veze i suradnju.“⁴⁰

38 Dragutin NEŽIĆ, *Cursus dierum* od 1. VIII. 1968. do 24. VIII. 1969., str. 227. „Premda smo mi u Istri započeli akciju oko toga da svoj glavni grad Pulu pomalo učinimo rezidencijom biskupa i duhovnim središtem cijele Istre na hrvatskom području...“ Iz Poruke mons. dr. Dragutina Nežića prigodom uspostave Riječke metropolije.

39 Usp. Pismo mons. Dragutina Nežića od 5. rujna 1969. mons. Mariju Cagni.

40 Iz poruke mons. Dragutina Nežića prigodom uspostave nove metropolije (album proslave).

Nakon što je bula „Coetu instante“ objavljena počelo se s pripremama proslave na području nove metropolije. Bulom je određeno da u službu novog riječkog nadbiskupa i metropolita svečano uvede mons. Mario Cagna, delegat Svete Stolice ili koga on ovlasti. Mons. Cagna delegirao⁴¹ je mons. dr. Dragutina Nežića na prijedlog mons. Burića da u njegovo ime obavi ustoličenja novog riječko-senjskog nadbiskupa i metropolita.

Svečana je proslava bila u Rijeci 9. i 10. svibnja 1970. Prigodom svečanog ustoličenja dr. Viktora Burića za riječko-senjskog nadbiskupa i metropolita mons. Nežić izrekao je riječi: „U ime Pape Pavla VI. uvodim vas u službu nadbiskupa i metropolita za dobro naroda i ove mjesne Crkve.“ Na kraju, najveći dar koji je mons. Nežić mogao dobiti za dobro obavljen posao jest čast da osobno u ime pape Pavla VI., najvećeg pesimista uspostave Riječke metropolije uvede u službu riječkog nadbiskupa i metropolita.

Odluka Svete Stolice o uspostavi novih metropolija i uređenju granica na crkvenom području izazvalo je veliko zadovoljstvo kod vjernika. Vjernici Istre nisu mogli biti potpuno zadovoljni jer je jedan dio istarskog poluotoka, pazinska administratura, ostao izvan Riječke metropolije. *Glas Koncila* tada komentira: „Istarsko crkveno područje dijelom je pripojeno novoj metropoliji. Time se još više ističe koliko je nelogično što se drugi jedan dio te iste Istre još uvijek formalno nalazi u sklopu tršćanske biskupije.“⁴² Međutim, do potpunog uređenja granica na istarskom poluotoku i Slovenskom Primorju doći će bulom Pavla VI. „Prioribus saeculi“ iz listopada 1977.

41 Usp. Decretum, n. 3486, od 23. travnja 1970. ARHIV BISKUPIJE U POREČU, *Prezid.* 57/1970., «Osnovana Riječka metropolija».

42 Usp. *Glas Koncila* od 7. rujna 1969., str. 2.

RIASSUNTO:

La figura di mons. Dragutin Nežić ha segnato profondamente la vita e la storia ecclesiastica dell'Istria del Novecento. Egli dapprima in veste di amministratore apostolico e vescovo titolare, poi quale vescovo residenziale, guidò la diocesi di Parenzo e Pola ed anche l'amministrazione apostolica di Pisino. Anche se le decisioni di papa Paolo VI nel 1969 non risolsero la questione delle delimitazioni diocesane sul territorio istriano, l'attività di mons. Nežić risulta molto importante per la creazione dell'arcidiocesi e della provincia ecclesiastica di Fiume. All'interno della commissione che in seno alla conferenza episcopale proponeva le nuove soluzioni riguardo alle diocesi egli stette accanto a Josip Pavlišić e fu il principale promotore accanto a quest'ultimo dell'elevazione di Fiume a nuovo centro metropolitano. Fu proprio Dragutin Nežić infine a introdurre il nuovo arcivescovo e metropolita Viktor Burić il 9 e 10 maggio 1970 sulla nuova cattedra arcivescovile.

Parole chiave: Dragutin Nežić, diocesi Parenzo e Pola, arcidiocesi Fiume-Senj.